

Idiosyncrasy P. Ramlee dalam Genre Filem Komed

Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman

Nur Afifah Vanitha Abdullah

Universiti Malaysia Sarawak

P. Ramlee adalah sebuah nama yang terulung di persada seni tanah air. Beliau telah mengarah banyak filem Melayu yang mendapat sambutan yang amat positif di peringkat nasional dan antarabangsa di era 1950-an dan 1960-an. Hingga kini, filem-filem beliau masih ditonton oleh semua lapisan generasi dan kaum di Malaysia. Daripada 34 buah filem yang diarah oleh P. Ramlee, 18 buah filem adalah dari genre komedi. Filem komedi pertama beliau adalah *Bujang Lapok* yang diarah pada tahun 1957. Mulai dari tahun 1957 hingga 1972 (<http://www.farahaqil.com/movies/summary.htm>), P. Ramlee telah mengarah sekurang-kurangnya satu filem komedi setiap tahun. Pada tahun 1965 dan 1966 beliau telah mengarah sebanyak tiga buah filem komedi berturut-turut iaitu filem *Sabaruddin Tukang Kasut*, *Do Re Mi* dan *Nasib Do Re Mi*. Ini menunjukkan bahawa pasaran kepada filem komedi adalah sangat tinggi pada tahun-tahun tersebut.

Beliau juga telah memenangi beberapa anugerah di peringkat antarabangsa melalui filem-filem genre komedi. Filem *Pendekar Bujang Lapok* telah terpilih sebagai Anugerah Komedi Terbaik pada 1959 di Filem Festival Asia Ke-6, Kuala Lumpur. Filem ini telah menjadi satu *trademark* kepada filem P. Ramlee yang menyerapkan humor berasaskan keadaan sebenar masyarakat Melayu pada masa itu. Dia juga telah memenangi banyak lagi anugerah iaitu diberi penghargaan di peringkat tempatan, Anugerah Gelanggang bagi penggambaran Filem Hitam Putih Terbaik untuk filem *Nujum Pak Belalang* pada tahun 1960 dan Anugerah Filem Komedi Terbaik Seluruh

Asia menerusi filem *Madu Tiga* pada 1964 di Filem Festival Asia Ke-11 di Taiwan (<http://geocities.com/sunsetstrip/Alley/5870/pri.html>). Pengkajian genre filem komedi P. Ramlee boleh dipelajari sebagai garis panduan kepada generasi baru dalam pengarahannya filem komedi.

Genre Komedi

Terdapat pelbagai genre dalam filem. Menurut Robert Sklar dalam bukunya, *Film An International History of The Medium*, hampir enam hingga dua belas genre yang dapat disenaraikan oleh para sarjana genre filem (1993: 107). Walau bagaimanapun, memandangkan kertas kerja ini akan mengkhusus kepada filem bergenre komedi, perbincangan akan difokuskan kepada filem komedi sahaja.

Di Amerika Syarikat, filem komedi lahir selepas filem aksi pendek yang dikenali sebagai *gag* dan filem komedi tanpa audio (juga dikenali sebagai filem bisu) (Brunovska dan Jenkins 1995: 88). Secara umum, filem komedi adalah satu bentuk filem yang popular, lucu dan diakhiri dengan kegembiraan (Cohen 1988: 278). Berdasarkan stail visual, jenis watak dan perwatakan, teknik atau bentuk plot, filem komedi dapat dibahagikan kepada pelbagai bentuk (Sklar 1993:107). Pembahagian filem komedi tersebut adalah seperti berikut,

slapstick, sophisticated, farce, comedian or clown (featuring comic stars or personalities), and what has been called populist comedy-about average people, sometimes with an underlying social message (Sklar 1993:107).

Secara terperinci, filem bergenre komedi slapstick melibatkan mana-mana aksi fizikal yang lucu yang bukan naratif (Cohen 1988: 283). *Sophisticated* (rencam) pula adalah bentuk yang menggarap isu-isu perhubungan suami isteri, perkahwinan, penceraian, perbezaan darjat dan sebagainya. Walaupun terdapat elemen slapstick, tetapi ia hanya sekadar sampingan sahaja (Brunovska and Jenkins 1995: 311-313). *Farce* pula bertujuan untuk menghibur dan kesannya terhadap penonton adalah ketawa yang berterusan tanpa dihalang. Komedi bentuk ini kurang kandungan intelektual atau kepentingan simboliknya, ia tidak mementingkan persoalan atau mesej, atau bermaksud apa-apa. Ciri komedi adalah ringkas, luaran dan spontan (Theodore

*Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman,
Nur Afifah Vanitha Abdullah*

1962: 128). Sementara itu, komedi pelawak atau badut adalah filem yang memaparkan pelawak atau watak-watak yang lucu. Akhir sekali, komedi populis adalah tentang orang kebanyakan dan ada kalanya mempunyai persoalan sosial yang tersirat (Sklar 1993:1070).

Komedi Visual

“Apabila saya buat cerita komedi, skrip saya miskin dengan kata bual. Segala-galanya itu dibuat secara *on the spot* (spontan).” Komentar P. Ramlee dalam filem *Do Re Mi* (1966) (<http://www.felix-entertainment.com/p-ramlee/set.htm>).

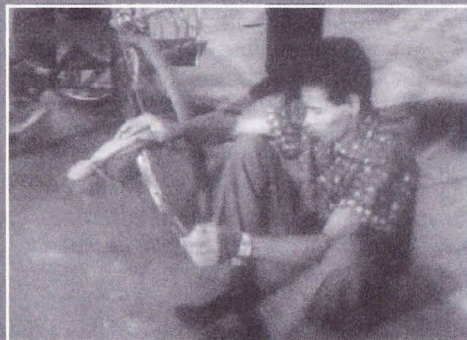
Komentar ini menunjukkan bahawa P. Ramlee mengaplikasikan teknik visual komedi di dalam banyak filem komedi beliau memandangkan skripnya kurang dengan dialog-dialog dan mengharapkan kepada kemahiran pelakon mengolah dan mempelbagaikan lakonan secara spontan. Secara tidak langsung komedi yang menggunakan fizikal telah diaplikasikan.

Menurut Rowan Atkinson (1991) di dalam videonya, *Laughing Matters*, komedi visual adalah teknik humor yang menekankan fizikal atau objek. Komedi visual lebih mudah dipersembahkan jika dibandingkan dengan komedi lisan. Ia lebih bersifat universal dan mudah difahami. Atkinson menggariskan tiga prinsip utama komedi visual iaitu:

1. Sesuatu objek atau manusia akan melahirkan humor jika perubahan bentuk objek atau manusia tersebut berlaku dengan cara yang tidak disangka.
2. Sesuatu objek atau manusia akan menjadi humor jika objek atau manusia tersebut berada di tempat yang tidak disangka.
3. Sesuatu objek atau manusia akan menjadi humor jika saiz objek atau manusia tersebut tidak sesuai dengan keadaan atau sebenarnya.

Rajah 1: Labu Labi (1963)

Rajah 2a dan b: Seniman Bujang Lapok (1961)

Rajah 1: Berangan-angan menjadi tarzan – Perubahan bentuk melalui pemakaian

Rajah 2a dan b: Duit syiling disimpan di dalam kasut dan telinga. Objek berada di tempat yang tidak disangka

*Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman,
Nur Afifah Vanitha Abdullah*

Rajah 3: Senapang gajah. Saiz objek yang tidak sesuai dengan keadaan atau yang sebenarnya dari filem *Ali Baba Bujang Lapok* (1960).

Prinsip-prinsip ini juga diaplikasi oleh P. Ramlee di dalam filem-filem arahan beliau. Sehubungan dengan itu, kaedah komedi visual dapat dibahagikan kepada lima jenis utama iaitu:

a. Slapstik dan keganasan

Slapstik merupakan lakonan dengan kelucuan atau kelakar yang kasar. Ia adalah jenis komedi yang menunjukkan gerakan fizikal yang ketara. Ianya banyak diaplikasikan dalam era kegemilangan filem hitam dan putih tanpa suara (*silent movie*) seperti *Charlie Chaplin*, *Laurel and Hardy* dan *Three Stooges*. Stail ini diambil dari *commedia dell arte* di dalam bahasa Itali yang bermaksud 'komedi menggunakan kecerasan'. Kaedah slapstik cuba menunjukkan sesuatu komedi secara realiti. Sesuatu lakonan akan menjadi humor jika ianya berlaku secara spontan dan tidak diduga atau dengan tidak sengaja (<http://en.wikipedia.org/wiki/Slapstick>). Sebagai contoh, *America's Funniest Video* merakamkan gelagat manusia bertindak secara lucu melalui *set up* yang dirancang oleh pengarah dan penerbit. Oleh yang demikian, pendekatan filem komedi akan mencuba sedaya upaya mempamerkan kelucuan secara benar dan mendapat kepercayaan audien (Atkinson: 1991). Kaedah slapstik ini juga bergantung kepada kesan bunyi bagi menyemarakkan visual untuk audien. Kesan bunyi yang efektif akan menunjukkan hubungan kait pergerakan yang lebih humor. Selain daripada itu, kaedah pernyataan melampau pergerakan fizikal (*overstatement*) dan kenyataan yang tidak menerangkan yang sebenar pergerakan fizikal

Rajah 4: Do Re Mi (1961) Penyataan melampau (Overstatement)

Rajah 5a: Madu Tiga (1964)

Rajah 5b : Madu Tiga (1964) Penyataan tidak sebenarnya (Understatement)

(*understatement*) juga boleh mempamerkan humor. Contohnya, dalam filem *Do Re Mi* (1963), A.R. Toppel membuat aksi yang sebenarnya ke atas A.K. Jalani dengan mengetuk kepala dengan periuk sementara filem *Masam-Masam Manis* (1965) menunjukkan pergerakan fizikal yang melampau untuk melahirkan humor.

Filem *Madu Tiga* menunjukkan P. Ramlee hendak membunuh diri dengan cara terjun ke dalam sungai tetapi air sungai yang cetek melahirkan humor kepada penonton sebagai penyataan tidak sebenarnya (*understatement*).

b. *Ghaib dan Surrealisma*

Fenomena ghaib dan surrealisma adalah sesuatu yang bersifat tidak realistik dalam pemikiran kita. Fenomena ini akan dianggap sebagai lucu apabila ditonton dalam filem. Sesebuah babak yang menggambarkan sesuatu yang tidak masuk akal juga akan menjadi lucu. Ini adalah kaedah

*Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman,
Nur Afifah Vanitha Abdullah*

Rajah 6a: Labu Labi (1963)

Rajah 6b: Labu Labi (1963)

Transformasi manusia kepada binatang dan environmen fantasi

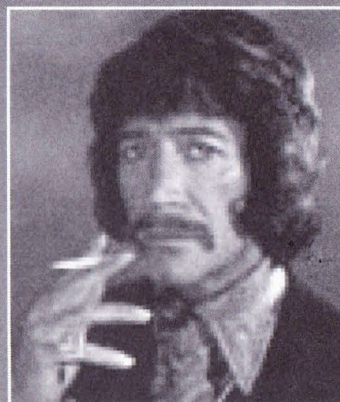
yang sering digunakan dalam filem komedi yang cuba untuk membawa audien kepada situasi di luar jangkauan fikiran manusia. Sebagai contoh, fenomena ghaib berlaku apabila sesuatu objek boleh menjelma dengan sekelip mata. Humor akan lahir sekiranya satu kejutan yang mendadak kepada audien atau kepada watak dalam filem itu sendiri. Ini banyak dilakukan dalam adegan seram seperti di dalam filem *Pendekar Bujang Lapok* (1958) iaitu semasa ujian menjadi pendekar di rumah kosong, di kawasan perkuburan dan di dalam perigi buta. Maksud surrealisma juga menyentuh perkara khayalan dengan transformasi yang mendadak sesuatu objek kepada objek yang lain. Umpamanya, dalam filem *Labu Labi* (1963), P. Ramlee menekankan elemen komedi visual melalui mimpi. Apabila watak komedi berada di dalam alam fantasi, beliau mempunyai kebebasan merancang humor dengan lebih baik. Transformasi manusia kepada binatang dan peniruan watak fantasi selalu digunakan dalam filem P. Ramlee.

c. Mengajuk dan Mengejek

Mengajuk dan mengejek adalah satu kaedah yang popular kerana pelawak mempunyai ide asas melahirkan humor melalui ajukan dan imitasi. Kebiasaanya, kaedah imitasi menumpu kepada

Rajah 7: Laksamana Do Re Mi (1972) meniru imej sebagai humor

Jason King

watak yang dikenali ramai dan mudah dibuat rujukan spontan melalui pengalaman mereka menonton filem yang lalu. Dalam filem *Do Re Mi* (1966), P. Ramlee telah menyelitkan watak Zorro dengan cara pemakaian sebagai pencuri. Oleh kerana visual itu tidak setaraf dengan watak asli, ia akan menjadi humor. Begitu juga dengan filem *Laksamana Do Re Mi* (1972) yang mengambil watak Jason King sebagai watak jahat yang dilakukan oleh Hussein Abu Hassan. Jason King adalah salah seorang artis yang terkenal dalam filem dan televisyen di Amerika Syarikat pada zaman 1970-an yang berimej *groovy*.

d. Mime dan Bahasa Pergerakan Badan

Mime adalah lakonan yang menunjukkan kejadian yang benar berlaku tetapi diperolokkan. Kebiasaannya pelakon akan membuat pergerakan tanpa kata-kata. Semasa lakonan ini dipraktikkan, pelakon menggunakan seluruh anggota badan untuk mengekspresikan watak bagi berkomunikasi dengan audien. Ini banyak dilakukan oleh badut dengan pakaian yang dapat melahirkan jenaka. Ini dapat disaksikan dalam filem *Seniman Bujang Lapok* (1961) semasa watak berkenaan menghadiri temuduga di pejabat pengurus. Mereka membuat aksi duduk di atas kerusi sambil hisap rokok dan minum kopi apabila dipelawa oleh pengurus untuk duduk tetapi tidak disediakan kerusi.

e. Jenaka dan Perwatakan

Rowan Atkinson (1991) menyatakan bahawa, kejayaan sesuatu ide komik bukan sahaja bergantung kepada kemahiran pelawak tetapi faktor yang utama adalah watak baru yang dipersembahkan. Watak yang baru akan menghasilkan humor yang baru. Penyerapan watak dalam komedi seperti sifat bodoh, kasar, marah, agresif dan tidak hormat akan melahirkan satu watak yang baru sekali gus akan melahirkan humor yang baru, terutamanya dalam suasana tindak balas yang tidak diduga. Dalam filem *Seniman Bujang Lapok* (1961), terdapat adegan *screen test* yang mana Aziz Satar melahirkan watak yang baru dan bersifat agresif dan tidak hormat kepada pengarah Ahmad Nisfu. Contoh lain adalah seperti dalam filem *Do Re Mi* (1966) di sini A.R. Tompel mencipta watak bodoh dan kasar dengan memberi api dalam keadaan yang ekstrem apabila isterinya memerlukan api untuk merokok.

Kaedah Pengkajian

Melalui penyelidikan teori, penulis telah menggariskan 29 kata kunci kaedah visual komedi. Kata kunci tersebut telah dikumpulkan menjadi 5 kata kunci utama seperti di dalam Jadual 1 di bawah. Keseluruhannya, 18 buah filem genre komedi yang diarah sepenuhnya oleh P. Ramlee telah dikenal pasti. Kesemua filem-filem tersebut ditonton oleh penulis dan menilai darjah aplikasi kaedah komedi visual dari nilai 1 (aplikasi rendah) hingga 9 (aplikasi tinggi) terhadap filem-filem komedi tersebut. Hasil data yang diperolehi diinputkan di dalam perisian *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS). Proses penganalisan data menggunakan kaedah *principal component analysis* dan *hierarchical cluster analysis*. Selain daripada itu, laporan data juga didapati melalui kaedah statistik dan kajian kes filem-filem komedi arahan P. Ramlee. Ia bertujuan untuk mengenal pasti hubungan struktur komedi visual filem-filem beliau di antara satu sama lain.

Jadual 1: Kaedah Komedi Visual

Slapstik & Keganasan	Silapmata & Surrealisma	Mengajuk & Meniru	Mime & Bahasa Gerak Badan	Jenaka & Perwatakan
<ul style="list-style-type: none"> -Realiti -Pernyataan Melampau -Pernyataan tidak menerangkan yang benar -Bunyi -Keganasan 	<ul style="list-style-type: none"> -Kejutan mendadak -Ghaib -Pergerakan pantas -Perubahan tidak masuk akal -Ketakutan & berhantu -Mimpi -Kamera Trik 	<ul style="list-style-type: none"> -Mengajuk karetor asal -Mengajuk filem asal -Mempersendakan -Keterlaluan 	<ul style="list-style-type: none"> -Pakaian jenaka -Ilusi -Ekspresi muka -Bahasa gerak badan -Tidak biasa dengan keadaan / objek 	<ul style="list-style-type: none"> -Perwatakan bodoh -Suka berkelahi -Sifat kasar -Tidak musnah -Mengejek -Terbalik -Kesukaan berlebihan

Keputusan dan Penemuan

Data yang diinput dan analisa yang dibuat melalui kaedah *Cronbach Alpha* menghasilkan keputusan 0.85 yang menunjukkan bahawa data tersebut adalah sesuai untuk membuat penganalisaan selanjutnya. Merujuk kepada Rajah 8, secara keseluruhannya, melalui penganalisaan jumlah purata dan dibandingkan dengan kesemua filem-filem komedi arahan P.

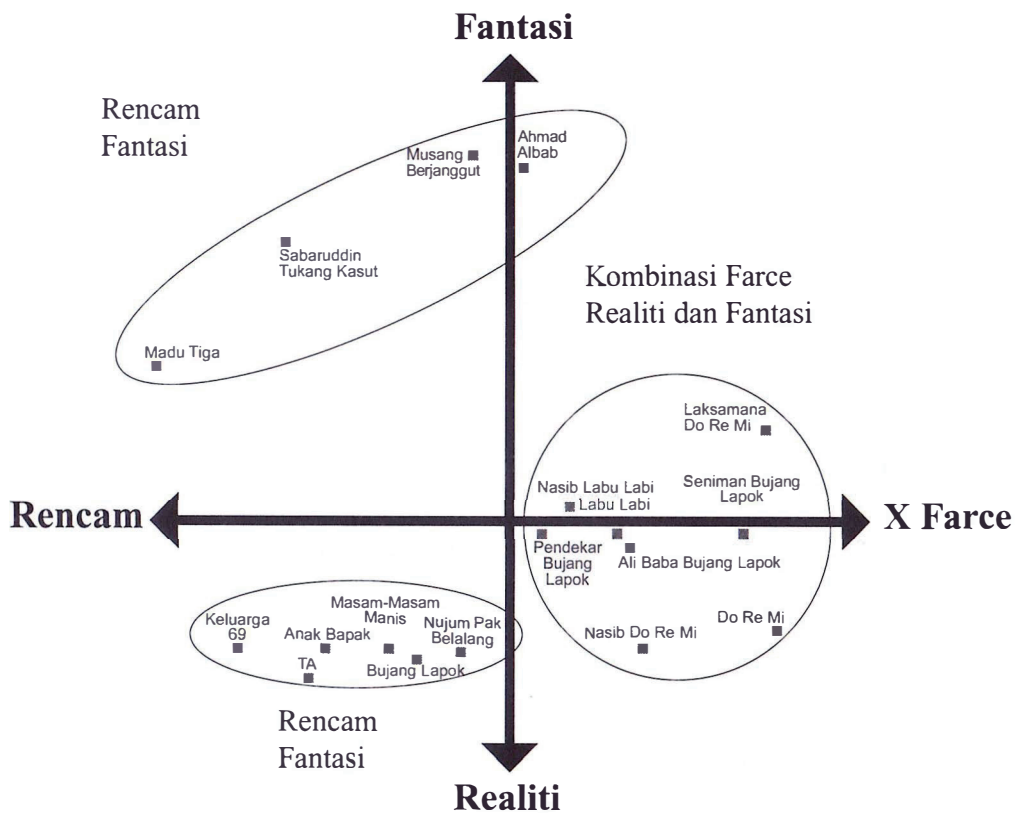
Ramlee. Paksi X mewakili sub-genre filem-filem komedi iaitu *rencam* dan *farce* manakala paksi Y mewakili aliran penceritaan iaitu fantasi dan realiti. *Sophisticated* (*rencam*) membawa maksud bentuk yang menggarapkan isu-isu perhubungan suami isteri, perkahwinan, penceraian, perbezaan darjat dan sebagainya. *Farce* bermaksud filem komedi yang bertujuan untuk menghibur dan kesannya terhadap penonton adalah ketawa yang berterusan tanpa dihalang. Komedi bentuk ini kurang kandungan intelektual atau kepentingan simboliknya, ia tidak mementingkan persoalan atau mesej, atau bermaksud apa-apa. Realiti pula merujuk kepada filem yang memaparkan cerita yang mencerminkan kehidupan seharian yang sebenar iaitu kehidupan manusia biasa dalam situasi yang biasa serta watak harus bersikap seperti apa yang manusia lakukan dalam kehidupan seharian. Fantasi sebaliknya merujuk kepada cerita yang aksi-aksi atau kejadiannya tidak normal dan tidak mungkin mengambil tempat di dunia nyata serta sukar diterima minda.

Melalui analisa *heirachical* cluster, filem-filem komedi arahan P. Ramlee boleh dibahagi kepada 3 klasifikasi utama sub-genre komedi iaitu *rencam-fantasi*, *rencam-realiti* dan kombinasi *farce* realiti dan fantasi. Filem-filem kumpulan *rencam* realiti adalah seperti *Masam-Masam Manis* (1965), *Bujang Lapok* (1957) dan *Anak Bapak* (1968). Manakala filem-filem kategori *rencam-fantasi* adalah seperti *Ahmad Albab* (1968), *Musang Berjanggut* (1959) dan *Sabaruddin Tukang Kasut* (1966). Filem-filem kombinasi *farce* realiti dan fantasi termasuklah *Laksamana Do Re Mi* (1972), *Labu Labi* (1963), *Do Re Mi* (1966) dan *Ali Baba Bujang Lapok* (1960).

Ramlee. Paksi X mewakili sub-genre filem-filem komedi iaitu *rencam* dan *farce* manakala paksi Y mewakili aliran penceritaan iaitu fantasi dan realiti. *Sophisticated* (*rencam*) membawa maksud bentuk yang menggarapkan isu-isu perhubungan suami isteri, perkahwinan, penceraian, perbezaan darjat dan sebagainya. *Farce* bermaksud filem komedi yang bertujuan untuk menghibur dan kesannya terhadap penonton adalah ketawa yang berterusan tanpa dihalang. Komedi bentuk ini kurang kandungan intelektual atau kepentingan simboliknya, ia tidak mementingkan persoalan atau mesej, atau bermaksud apa-apa. Realiti pula merujuk kepada filem yang memaparkan cerita yang mencerminkan kehidupan seharian yang sebenar iaitu kehidupan manusia biasa dalam situasi yang biasa serta watak harus bersikap seperti apa yang manusia lakukan dalam kehidupan seharian. Fantasi sebaliknya merujuk kepada cerita yang aksi-aksi atau kejadiannya tidak normal dan tidak mungkin mengambil tempat di dunia nyata serta sukar diterima minda.

Melalui analisa *heirachical cluster*, filem-filem komedi arahan P. Ramlee boleh dibahagi kepada 3 klasifikasi utama sub-genre komedi iaitu *rencam-fantasi*, *rencam-realiti* dan kombinasi *farce* realiti dan fantasi. Filem-filem kumpulan *rencam* realiti adalah seperti *Masam-Masam Manis* (1965), *Bujang Lapok* (1957) dan *Anak Bapak* (1968). Manakala filem-filem kategori *rencam-fantasi* adalah seperti *Ahmad Albab* (1968), *Musang Berjanggut* (1959) dan *Sabaruddin Tukang Kasut* (1966). Filem-filem kombinasi *farce* realiti dan fantasi termasuklah *Laksamana Do Re Mi* (1972), *Labu Labi* (1963), *Do Re Mi* (1966) dan *Ali Baba Bujang Lapok* (1960).

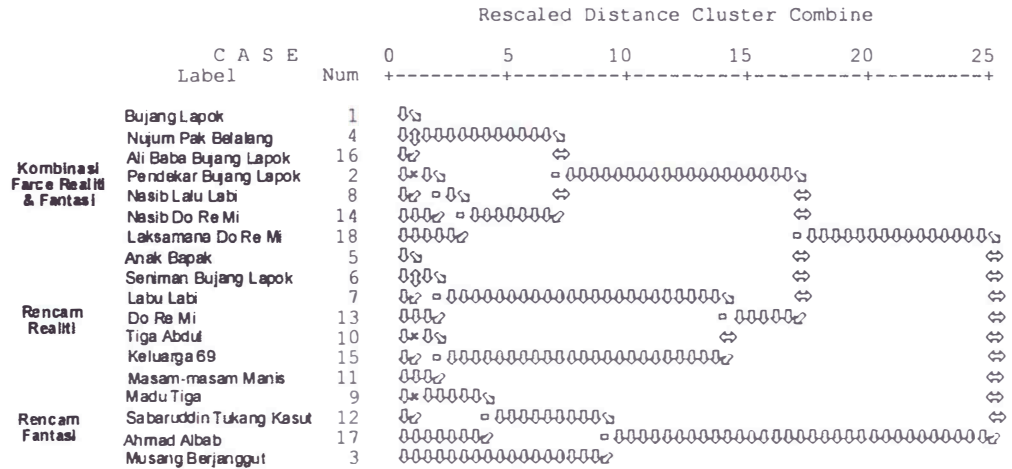
*Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman.
Nur Afifah Vanitha Abdullah*

Rajah 9: Struktur Filem-filem Komedi Arahan P. Ramlee.

* * * * * H I E R A R C H I C A L C L U S T E R A N A L Y S I S * * * * *

Dendrogram using Ward Method

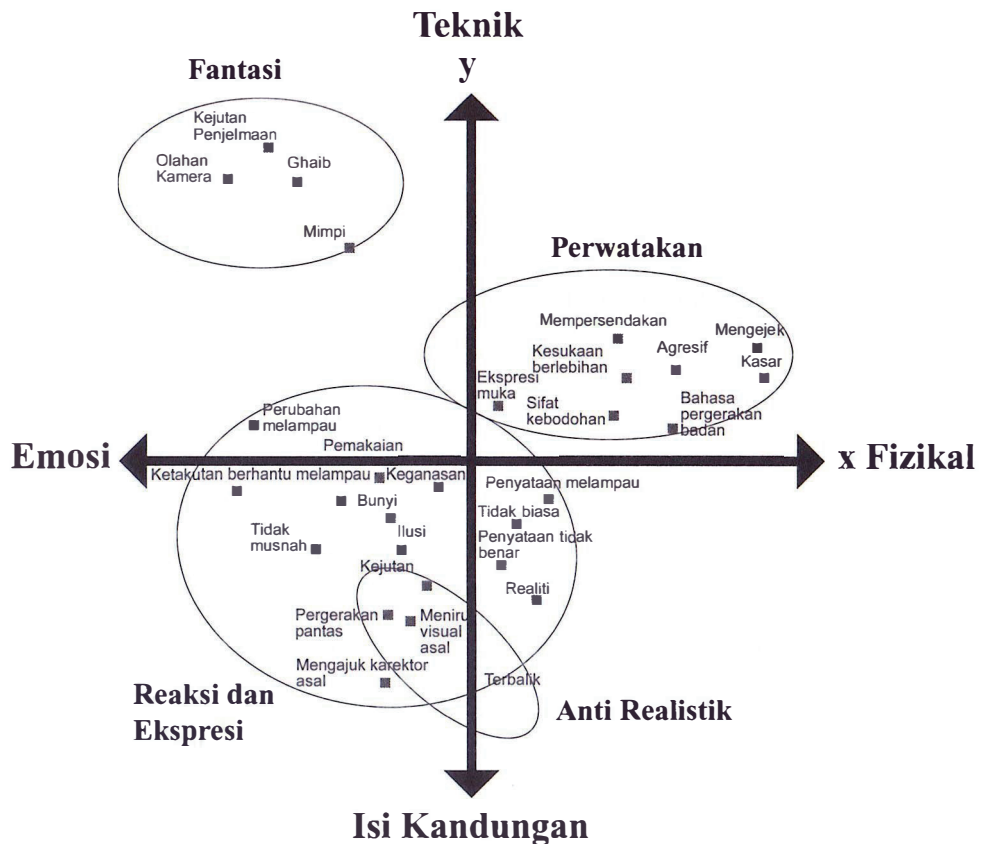

Rajah 10: Klasifikasi Sub-genre Filem Komedi P. Ramlee.

Pemetaan Elemen Komedi Visual Dalam Filem P. Ramlee

Melalui data yang diproses, graf di Rajah 11 menunjukkan pemetaan elemen komedi visual dalam filem-filem arahan P. Ramlee. Paksi X mewakili mode lakonan iaitu emosi dan fizikal manakala paksi Y mewakili mode pengarahannya iaitu teknik dan isi kandungan. Emosi di sini bermaksud filem-filem yang banyak melibatkan emosi para penontonnya seperti sedih, pilu, kebahagiaan dan kesengsaraan, sementara fizikal pula membawa maksud aksi-aksi fizikal watak yang kurang kaitannya dengan emosi dan intelektual tetapi bertujuan untuk melahirkan gelak ketawa semata-mata. Teknik pula merujuk kepada kaedah yang lebih berat kepada penggunaan kamera (*shot, angle, camera tricks* dan sebagainya) atau kaedah penceritaan (*stail* pengarahannya dan lakonan, tempo dan sebagainya). Sementara itu, isi kandungan pula merujuk kepada elemen-elemen penceritaan dalam sesuatu filem seperti watak dan perwatakan, plot, latar masa, latar tempat dan sebagainya. Elemen perwatakan pula merujuk kepada sifat-sifat watak yang dikemukakan dalam filem.

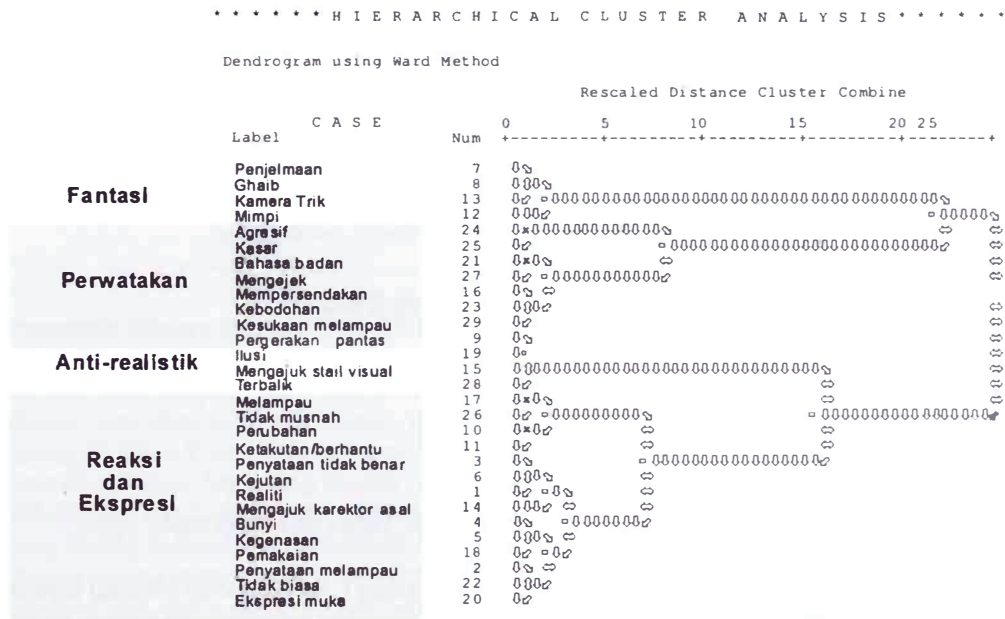
Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman,
Nur Afifah Vanitha Abdullah

Rajah 11: Struktur Mode Komedi Visual oleh P. Ramlee.

Melalui analisa *heirachical cluster*, filem-filem komedi arahan P. Ramlee boleh dibahagi kepada empat kumpulan utama. Daripada graf ini, kita dapat mengatakan bahawa mode komedi visual filem P. Ramlee menekankan empat elemen iaitu perwatakan, anti-realistik, fantasi, reaksi dan ekspresi. Elemen perwatakan merujuk kepada sifat-sifat watak yang dikemukakan dalam filem. Elemen anti-realistik pula membawa erti sesuatu yang tidak normal, hukum alam dan sukar

diterima oleh minda. Manakala elemen reaksi dan ekspresi pula bermaksud tindak balas (fizikal atau ekspresi wajah) yang dipaparkan oleh sesuatu watak kesan dari aksi watak yang lain.

Rajah 12: Klasifikasi Mode Komedi Visual Filem-Filem Komedi.

Pengulangan

Menerusi kajian ini, didapati bahawa P. Ramlee mempunyai format bagi filem komedi beliau yang berbentuk pengulangan. Faktor pengulangan tersebut boleh dibahagi kepada 2 bentuk iaitu:

- a. Pengulangan hubungkait watak diantara satu sama lain.
- b. Pengulangan watak dengan aksi yang berlainan.

Ini dapat dilihat dengan jelas di dalam filem-filem komedi beliau yang mempunyai 2-3 watak yang dapat dibahagikan pula kepada:

- a. 2 atau 3 sekawan
- b. 2 atau 3 bersaudara / isteri / anak (di dalam sebuah keluarga)
- c. 3 watak rakan sekerja di tempat yang sama.

Kaedah ini memberi peluang kepada beliau membuat pengulangan watak dengan aksi-aksi yang berlainan yang melahirkan *humor* bagi setiap filem melalui isu-isu dari setiap watak (Jadual 2).

Jadual 2: Kategori Pengulangan Dalam Filem-filem Komedi Arahan P. Ramlee

Kategori Pengulangan	Filem-filem Komedi P. Ramlee
a. 3 watak sekawan baik	<i>Bujang Lapok</i> (1957), <i>Pendekar Bujang Lapok</i> (1958), <i>Seniman Bujang Lapok</i> (1961). <i>Do Re Mi</i> (1966), <i>Nasib Do Re Mi</i> (1966), <i>Laksamana Do Re Mi</i> (1972).
b. 2 atau 3 watak bersaudara / isteri / anak di dalam sebuah keluarga.	<i>Tiga Abdul</i> (1964), <i>Madu Tiga</i> (1964), <i>Keluarga 69</i> (1967), <i>Ahmad Albab</i> (1968), <i>Anak Bapak</i> (1968), <i>Nujum Pak Belalang</i> (1959), <i>Sabaruddin Tukang Kasut</i> (1966). <i>Masam-Masam Manis</i> (1965).
c. 2 atau 3 watak rakan sekerja di tempat yang sama.	<i>Musang Berjanggut</i> (1959), <i>Ali Baba Bujang Lapok</i> (1960), <i>Labu Labi</i> (1963), <i>Nasib Labu Labi</i> (1963).

Konsep Membantu

Di dalam filem komedi beliau, P. Ramlee menunjukkan isu perbezaan di antara masyarakat kaya dan miskin. Ini adalah isu-isu pada zaman beliau bagi memberi mesej kesedaran kepada penonton. Kebanyakan filem ini memaparkan konsep membantu. Contoh, dalam filem *Ahmad Albab* (1958), *Tiga Abdul* (1964), *Sabaruddin Tukang Kasut* (1966), *Ali Baba Bujang Lapok* (1960), *Madu Tiga* (1964) dan *Keluarga 69* (1967). Filem-filem ini menunjukkan keperibadian beliau semasa hidupnya yang ikhlas membantu kawan-kawan yang menghadapi kesusahan dan

*Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman,
Nur Afifah Vanitha Abdullah*

kesempitan kewangan. P. Ramlee telah menyatakan, ‘sebarang mesej atau nilai moral yang baik harus diselitkan secara tidak dipaksa dan kita perlu teliti motif yang akan disampaikan’ (<http://www.felix-entertainment.com/p-ramlee/set.htm>).

Konsep Kepercayaan kepada Maha Esa dan Nasib

Filem-filem komedi P. Ramlee bukan sekadar komedi semata-mata tetapi beliau juga menyelitkan unsur-unsur kepercayaan yang teguh kepada Allah s.w.t. Ini dapat dilihat dengan perbuatan menadah tangan berdoa walaupun dalam keadaan berjenaka untuk mendapat pertolongan dan restu Ilahi. Nasib juga mempunyai kaitan rapat dengan kepercayaan. Terdapat juga babak yang menunjukkan unsur tidak sengaja dengan nasib yang baik dan nasib yang tidak baik. Filem beliau menekankan konsep nasib seperti ini diperolehi oleh kaum Melayu pada masa itu. Ia juga satu mesej kepada penonton bahawa manusia tidak hanya bergantung pada nasib. Contoh filem komedi yang terdapat adegan berdoa adalah seperti *Madu Tiga* (1964), *Do Re Mi* (1966), *Keluarga 69* (1967), *Pendekar Bujang Lapok* (1958), *Seniman Bujang Lapok* (1961) dan lain-lain.

Kesimpulan

Kajian ini telah mengenal pasti struktur filem-filem genre komedi dan mode komedi visual filem arahan P. Ramlee. P. Ramlee mempunyai format pengarahannya, lakonan, aliran dan sub-genre filem komedi yang tersendiri. Ini yang melahirkan keunikan beliau kalau dibandingkan dengan pengarah-pengarah filem-filem komedi lain pada masa itu. Filem-filem komedi arahan beliau juga tidak jemu ditonton oleh semua lapisan generasi disebabkan beliau telah mencipta identiti tersendiri melalui filem-filem beliau. *Idiosyncrasy* beliau dapat dijadikan garis panduan kepada pengarah-pengarah filem-komedi untuk mempelajari dan mencari identiti masing-masing.

Kajian ini juga telah mengenal pasti beberapa topik yang boleh dijadikan pengkajian ilmiah untuk masa hadapan terutama dalam genre komedi seperti perbandingan di antara filem genre komedi P. Ramlee dengan filem komedi masa kini, format komedi yang sesuai bagi audien masa kini berlandaskan genre filem komedi P. Ramlee dan perbandingan *idiosyncracy* filem komedi P. Ramlee semasa di Singapura dengan di Kuala Lumpur.

Secara keseluruhannya, kertas kerja ini telah dapat menghuraikan secara teori dan kritis mengenai pemikiran P. Ramlee dalam mengarah filem-filem komedi.

RUJUKAN

Brunovska, Kristine and Henry Jenkins. 1995. *Classical Hollywood Comedy*. New York: Routledge.

Cohen, Robert. 1988. *Theatre Brief Version*. California: Mayfield Publishing Co.

Khairul Aidil Azlin Abd Rahman dan Nur Afifah Vanitha Abdullah. 2004. "Analisa Kaedah Komedi Visual Dalam Filem-Filem Arahan P. Ramlee", *Prosiding Seminar Pemikiran P. Ramlee*. Kuching: Penerbit UNIMAS.

Sklar, Robert. 1993. *Film An International History of the Medium*. New York: Prentice-Hall Inc.

Theodore, W. Hatlen. 1962. *Orientation To The Theatre*. New York: Meredith Pub.

Filem

P. Ramlee. 1957. Bujang Lapok, Malay Film Prod. Ltd.

P. Ramlee. 1958. Pendekar Bujang Lapok, Malay Film Prod. Ltd.

P. Ramlee. 1959. Musang Berjanggut, Malay Film Prod. Ltd.

*Khairul Aidil Azlin Abd. Rahman,
Nur Afifah Vanitha Abdullah*

- P. Ramlee. 1959. *Nujum Pak Belalang*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1960. *Ali Baba Bujang Lapok*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1961. *Seniman Bujang Lapok*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1963. *Labu Labi*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1963. *Nasib Si Labu Labi*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1964. *Tiga Abdul*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1964. *Madu Tiga*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1965. *Masam-masam Manis*. Malay Film Prod. Ltd.
 P. Ramlee. 1966. *Sabaruddin Tukang Kasut*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.
 P. Ramlee. 1966. *Do Re Mi*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.
 P. Ramlee. 1966. *Nasib Do Re Mi*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.
 P. Ramlee. 1967. *Keluarga 69*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.
 P. Ramlee. 1968. *Anak Bapak*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.
 P. Ramlee. 1968. *Ahmad Albab*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.
 P. Ramlee. 1972. *Laksamana Do Re Mi*. Merdeka Film Prod. Sdn Bhd.

Rowan Atkinson. 1991. *Laughing Matter*. Tiger Television Production for BBC, MCMXCII, ADVA Pictures.

Laman Web

- <http://www.farahaqil.com/movies/summary.htm>.
<http://geocities.com/sunsetstrip/Alley/5870/pri.html>.
<http://www.felix-entertainment.com/p-ramlee/set.htm>.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Slapstick>.
<http://members.optusnet.com.au/~waynedavidson/jkgallery.htm>.